

Економічні науки

УДК 338.48

Нохріна Лариса Анатоліївна

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму і готельного господарства
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова*

Нохрина Лариса Анатолиевна

*кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства
Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова*

Nokhrina Larysa

*PhD in Technical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Tourism and Hospitality Management Department
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Давидов Ілля Олексійович

*магістр
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова*

Давыдов Илья Алексеевич

*магистр
Харьковского национального университета
городского хозяйства имени А. Н. Бекетова*

Davydov Illia

*Master of the
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

ТРЕНДИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ: ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ТУРИЗМ

ТРЕНДЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА: ОТВЕТСТВЕННЫЙ ТУРИЗМ

INTERNATIONAL TOURISM TRENDS: RESPONSIBLE TOURISM

Анотація. Розглянуто основні поняття та принципи розвитку відповідального туризму; проаналізовано кодекс відповідального туризму; визначено основні види відповідального туризму; досліджено сучасні тенденції відповідального туризму.

Ключові слова: відповідальний туризм, екологічна подорож, відповідальний турист.

Аннотация. Рассмотрены основные понятия и принципы развития ответственного туризма; проанализирован кодекс ответственного туризма; определены основные виды ответственного туризма; исследованы современные тенденции ответственного туризма.

Ключевые слова: ответственный туризм, экологическое путешествие, ответственный турист.

Summary. The basic concepts and principles of responsible tourism development are considered; the code of responsible tourism is analyzed; identified the main areas of responsible tourism; modern tendencies of responsible tourism are investigated.

Key words: responsible tourism, ecological travel, responsible tourist.

На часі міжнародною спільнотою все більш активно обмірковуються ефекти туристської діяльності як результат відвідування певних туристичних об'єктів, враховуючи загальновідомі позитивні впливи (створення робочих місць, руйнування бар'єрів і стереотипів,

стимулювання соціальних змін тощо) та негативні аспекти (часткове або повне руйнування природних, соціальних та екосистем, визначних історичних пам'яток тощо).

Відповідальний туризм – це туризм, який зводить до мінімуму негативні соціальні, економічні та екологічні впливи та генерує економічні вигоди для місцевого населення, тобто, це може бути будь-яка форма туризму, до якої можна підходити більш відповідально.

Зміст та завдання відповідального туризму було визначено на Всесвітній зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку (ЮАР, Кейптаун, 2002 р) та закріплені у Декларації відповідального туризму.

Щорічно у листопаді на WTM London відзначається Міжнародний день відповідального туризму.

Основною тезою відповідального туризму є твердження, що усвідомлені дії кожного конкретного контрагента туристської діяльності (турфірми, посередника, туриста тощо) детермінують результуючі ефекти в цілому. Так, поведінку відповідальних туристів окреслює звід правил, дотримуючись яких до, під час і після подорожі, вони можуть бути упевненими, що їхні дії не суперечать змісту відповідального туризму, і наслідки відвідувань не завдають негативних ефектів приймаючій стороні.

Відповідальний туризм ґрунтується на засадах сприяння зміцненню взаєморозуміння між місцевими жителями і туристами, залученню останніх до вирішення культурних, соціальних і екологічних проблем територій; забезпечення доступу до туризму для людей з обмеженими можливостями.

Відповідно до загальноприйнятої практики сьогодні туризм, організований так, щоб мінімізувати негативні впливи на природу є відповідальним. Загальновизнаними видами відповідального туризму є сталий туризм, натуральний та зелений туризм, спортивно-пригодницький та екотуризм, подорож-пригода, культурний туризм тощо.

Сталим є будь-який вид туризму в результаті якого не зменшуються природні ресурси, а природа залишається незайманою, тобто, кожна нова група туристів не бачить ніяких слідів перебування попередньої. Якщо перебування великої кількості відвідувачів на природі в довгостроковій перспективі негативно позначається на популяції місцевої фауни, такий туризм визначається нестійким.

Натуральний туризм є більш загальний термін, застосовний до будь-якої діяльності, у тому числі і туристичної, яка має відношення до природи. Сюди можна віднести мешкання в селищі в джунглях і плавання до льодів Антарктики. Натуральний туризм за певних умов може бути сталим.

Термін «зелений туризм» часто використовують замість термінів «екотуризм» або «сталий туризм». Найточніше цей вид туризму можна окреслити як будь-які заходи, що не завдають шкоди навколишньому середовищу. Поселення з компостинговим туалетом, система сірих вод і освітлення від сонячних батарей є «зеленими» туристськими технологіями.

Спортивно-пригодницький туризм пов'язаний з фізичною активністю на свіжому повітрі: рафтинг, гірський велосипед, скелелазіння, серфінг і дайвінг тощо. Такий туризм є сталий та екологічний, якщо туроператори підтримують у повній цілості територію.

Міжнародне товариство екотуризму визначає екотуризм як відповідальну подорож в природні території, яка сприяє охороні природи і покращує добробут місцевого населення. Таким чином, екскурсія по джунглях не є екотуризмом, якщо вона не зумовила ніякого позитивного впливу на джунглі й життя аборигенів; сплави по гірській річці є екотуризмом тільки в тому випадку, якщо він привернув увагу і фінансову допомогу для очищення русла. Отже, екоподорож має сприяти охороні природи і поліпшенню добробуту місцевого населення.

Подорож-пригода ґрунтується на ідеях ризику, починаючи з

нетрадиційних транспортних засобів. Отже, сплав на каное углиб басейну Амазонки повністю відповідає уявленням про подорож-пригоду, проте, нічна прогулянка по Парижу ніяк не може бути подорожжю-пригодою. Відмінність між «легкими» і «важкими» пригодами полягає у наступному: легкі не такі ризиковані, це подорож з комфортом; важкі пригоди мають лише необхідний мінімум зручностей, високий рівень ризиків і велике фізичне навантаження. До останнього виду відносяться, наприклад, піші турпоходи, сходження або сплав по річках.

Культурний туризм має на меті спілкування з людьми інших культур, вивчення їхнього життєвого устрою і усіляке розширення кругозору. Навчання у ремісника ткати полотно уручну супроводжується його розповіддю про національний одяг. Таким чином причетність до місцевої культури та її атмосфери формується зсередини.

На разі відповідальний туризм змішує відмінні ідеї та мотиви, наприклад, питання підтримки навколишнього середовища, місцевої економіки, збереження ресурсів в недоторканності для майбутніх поколінь тощо, утворюючи унікальну філософію туризму. Найвищий пріоритет має збереження екологічної та культурної цілісності відвідуваних місць.

Туристи мають ретельно обирати туроператора та гіда; при виборі туру задавати запитання щодо екологічності їхньої діяльності, кшталтів взаємодії з місцевим населенням і підтримки економіки регіону, позаяк загальні зелені тенденції часом «змушують» компанії декларувати екодіяльність. Перед поїздкою варто якомога більше дізнатися про місце призначення (звичаї і культура, основні фрази місцевою мовою, поточні новини тощо); необхідно поважати місцеві традиції та етикет (враховуючи одяг, особистий простір, манери спілкування тощо); важливо уникати демонстрації свого матеріального доходу (зважаючи на місцеві звичаї та культуру); важливо не формувати завиСОких очікувань й бути готовим до всього; важливо економити ресурси дестинації (воду, дрова тощо), позаяк

вони можуть бути обмеженими; не варто полювати на рідкісні та охоронювані види тварин, не брати на пам'ять «сувеніри» рослинного або тваринного походження; важливо мінімізувати негативні впливи на навколишнє середовище (варто забирати з собою сміття, для утилізації якого потрібні спеціальні технології, як пластикові пляшки тощо). Важливо не переривати практику після повернення додому, оскільки кожний турист може проектувати отриманий досвід на інших, збільшуючи коло відповідальних туристів. Подорожуючим варто враховувати, що споживання місцевих послуг активізує локальну економіку [1]

Відповідно до останнього звіту про відповідальні подорожі, опублікованого Booking.com до Дня Землі 22 квітня, переважна більшість подорожан з усього світу (87 %) відмітили, що хочуть подорожувати відповідально; 4 з 10 туристів (39 %) підтверджують, що вони завжди або часто це роблять, проте, майже половина респондентів (48 %) вказали, що їм ніколи, рідко або лише іноді вдається подорожувати відповідально.

Даний звіт ґрунтується на незалежному дослідженні, проведеному на замовлення Booking.com серед дорослих подорожуючих, які здійснили поїздки за останні 12 місяців або планували поїздки в наступні 12 місяців. Респонденти пройшли он-лайн опитування у лютому і березні 2018 р. Всього було опитано 12134 респондента на 12 ринках (більше 1000 з Австралії, Бразилії, Канади, Китаю, Німеччини, Франції, Індії, Італії, Японії, Іспанії, Великобританії і США) [8].

Аналізуючи термін «екологічна подорож», експерти Booking.com зазначають його суб'єктивність і розбіжність значень для різних людей, однак, майже для половини (46 %) подорожуючих термін «стала подорож» як мінімум означає проживання у екологічно чистих засобах розміщення [4].

Результати опитування щодо мотивації на більш екологічні подорожі, визначили, що подорож сама по собі є найбільшим мотивом.

Нижче наведено фактори, що надихали респондентів на відповідальну подорож (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори, які надихають на відповідальну подорож

Фактори	Відсоток туристів з усього світу, яких це надихнуло
Здивуватися від природних пам'яток під час подорожі (наприклад, коралових рифів, тропічних лісів тощо)	60%
Помітити видимий вплив туризму в дестинаціях, які відвідали	54%
Помітити позитивний ефект, який сталий туризм може надати на місцевих жителів	47%
Бачити нестійкі наслідки туризму в своїй країні	42%
Почуття провини за той вплив, який їхня відпустка надає навколишньому середовищу	32%

Основні причини, що спонукали туристів обирати екологічно чисті місця для відпочинку окреслюють наступні фактори: сприяння зниженню впливів на навколишнє середовище (40 %), бажання отримати місцевий досвід (34 %) і добре самопочуття при виборі житла (33 %). Варто підкреслити, що понад дві третини (68 %) туристів у 2018 р. мали наміри зупинитися у екологічному житлі (у порівнянні: 65 % у 2017 р. та 62 % у 2016 р.). Проте, що за опитуваннями, передбачувані додаткові витрати є головною перешкодою для туристів, які бажають подорожувати в більш екологічний та раціональний спосіб, дві третини (67 %) респондентів готові витратити як мінімум на 5 % більше на поїздку, щоб забезпечити мінімальний позитивний вплив на навколишнє середовище.

Результати дослідження також демонструють, що брак інформації та відсутність достовірних сертифікатів є суттєвою перешкодою для екологічно безпечних подорожей (32 %), особливо в Індії, Китаї і Японії, де туристи назвали це навіть більшою перешкодою, ніж додаткові витрати. Нижче наведено основні перешкоди відповідальних подорожей (табл. 2).

Таблиця 2

Основні перешкоди відповідальної подорожі

Основні перешкоди на шляху до більш відповідальної подорожі	Відсоток туристів
Витрати – нездатність дозволити собі додаткові витрати	42%
Інформація – незнання, як зробити подорож більш екологічною	32%
Час – екологічна подорож віднімає занадто багато часу	22%
Пункт призначення – екологічна подорож обмежує поїздки у привабливі напрямки	22%
Розкіш / комфорт – стійкі подорожі не відповідають звичному рівню розкоші / комфорту	20%

Проте, варто зазначити, що мода на тури з метою пізнання та охорони природи, збереження біоресурсів, на часі стала об'єктом серйозної критики. За дослідженнями Аніти Племаром відповідальний туризм має недоліки. Ключові ризики відповідального туризму (за А. Племаром) окреслюють відсутність користі для локальної території, романтичне спустошення, екологічні ризики та штучне озеленення туристичної індустрії.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновки, що ключовими факторами розвитку відповідального туризму є ошадне відношення до навколишнього середовища, активізація локальних економік, ознайомлення з культурою та побутом місцевих співтовариств.

Відповідальний туризм використовує інструменти стратегічного менеджменту, маркетингу, враховує критерії стійкого розвитку і розглядає туризм як сполучну ланку різних сфер економічної діяльності.

Активізація відповідальних подорожей у всьому світі, детермінує спрямування вектору стратегічного розвитку туризму у площину сталого поступу та сприяння зусиллям й підтримки продуцентів туристських послуг на державному рівні.

Література

1. Глобальний етичний кодекс туризму. Сантьяго (Чилі) // Правове регулювання туристичної діяльності в Україні. Збірник нормативно-правових актів / Під заг. ред. проф. В. К. Федорченко; Київ. ун-т туризму, економіки і права. К.: Юрінком Інтер, 2002. С. 89-98.
2. Міністерство економіки, розвитку та туризму Чилі. URL: <http://www.economia.cl/1540/channel.html>
3. Міністерство туризму Бутану. URL: <https://www.tourism.gov.bt/>
4. Нові тенденції в області відповідального туризму 2020 року. URL: <https://www.travelpulse.com/news/features/2020s-emerging-responsible-tourism-trends.html>
5. Нохріна Л.А., Галушко Д. В. Аспекти соціальної відповідальності туризму // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. №9. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2019/9/5046>
6. Нохріна Л. А. Туризм в контексті досягнення цілей сталого розвитку // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. 2015. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_3_16
7. Офіційний сайт Управління туризму Лаосу. URL: <https://web.archive.org/web/20050424131157/http://www.tourismlaos.gov.la/>
8. Правила відповідального туриста. URL: <https://www.travel.ru/news/2008/12/18/165698.html>
9. Туристичний сайт Індонезії. URL: <https://www.indonesia.travel/gb/en/home>
10. ЮНВТО World Tourism Barometer (Russian version). URL: <https://www.e-unwto.org/loi/wtobarometerrus>